

PETŐFI-MUZEUM.

VI. ÉVFOLYAM. 2. SZÁM.

1893. MÁRCZIUS.

A helység kalapácsa.

I.

Petőfinek e műve, a 40-es években divatos szokás szerint, az 1844-diki novemberi vásárra jelent meg. Akkoriban ez oly szokás volt, mint manapság karácsonra adni ki a könyveket, mert a vidékről ekkor Pestre fölment gazdaközönség téli olvasmánynyal is ellátta magát egyéb szükségek mellett. E vásár nov. 1-én kezdődött s két hétig tartott. Folyóiratunkban ki volt már fejtve, hogy október 27-dikére jelent meg s a költőnek első önálló nyomtatott műve volt. E novemberi vásárra jelentek meg költeményei is a *Nemzeti kör* kiadásában, de csak novemb. 10-dikére s maga a költő is Dömök Elekhez e tájból ismeretes levelében úgy fejezi ki magát, hogy versei a novemberi vásárra kirohannak.

Azóta, hogy e dátumokat kifejtettük, ezek köztudomásúak lettek; igen helyesen. Zilahynak a költőről szóló életrajza alapján, több helyt olvasható, hogy Petőfi *A helység kalapácsát* Vahot Imre buzdítására írta; de mikor készen volt, nem tetszett neki, aztán Geibel Károly könyvkereskedő vette meg 40 frton. A mű külső történetére tartozó adatok még, hogy 1844 augusztusában írta, szeptemb. elején készen volt vele, s mutatványt a *Pesti Divatlapban* okt. 13-án csak akkor adott, midőn már nyomtatás alatt volt.¹ Megjelenésekor, mint utóbb a *János vitéz* is, két könyvomatú színes borítékklapot nyert, melyeken a kórajzok két jelenetet ábrázolnak a műből: az első a korcsmai verekedést, a második a kántor vallomását és Fejenagy belépését.² Toldy azt mondja, hogy e rajzokat a költő maga készítette³ s Grimm Vincze, kinek neve a képek alatt áll, csak kőre

¹ L. közelebből Pet.-m. I. 22, 84. II. 37. III. 375. IV. 147. V. 75. I.

² Mindkettőt I. facsimilében Pet.-m. IV. 2-dik füzet mellett.

³ Magyar költők élete. 1879. II. 379. I. „A borítékon álló torzképeket maga rajzolta. Orf.” — mond Toldy, ki e szerint ezt Orlaytól hallotta. Az I-ső kép alatt ez áll: „Geibel Károly sajátja.” A 2-dik alatt: „Nyomt. Grimm V. Pesten.” Ugyanitt a képen jobbra a Grimm V. jegye: MG. (Metsz. Grimm.)

metszette. Ez nem valószínűtlen ugyan, de megjegyezzük, akkoriban az ily kórajzu borítékok divatosak voltak Grimm Vincze kezétől, mi számos megnéztünk s nagyon egyformáknak találtuk őket. Különben ez a dologon nem változtat.

Bármily csekélynek látszó is az az adat, hogy Vahottól nyerte a költő a mű írására a buzdítást, ez mégis eredetének homályát meglehetősen eloszlatja s világot vet arra, hogy Vahot mit akart, a költő mit írt és Vahotnak utóbb miért nem tetszett?

Már nem egyszer foglalkoztunk azzal, hogy Vahot Imre lapja, az 1844 jul. 1-ső hetében megindult *Pesti Divatlap*, a másik két akkori divatlappal (*Életképek*, *Honderű*) szemben milyen irányt követett. Mint akkoriban mindenki, Vahot is reformer kívánt lenni. Számos irány-cikket indított meg, melyekből utóbb szépen kifogyott. Rettenő nagy képpel s az általában csekély tehetségű emberek pose-zával fogott a dologhoz: kikelt a francziát utánzó fényűzés ellen (ha már divat, legyen nemzeti; ha már fényűzés, ne gazdagítsa a külföldet); a kép-mutató párizsi bon ton ellen; sürgeti, hogy »mindenben magyarok legyünk; hogy társas életünket tiszta magyar szellem legje át, s társas életünk tiszta kifolyása legyen az eredeti magyar lelkületnek, jellemnek« etc. Természetesen, rettenetes nagy hangon kiabál, midőn dühöng a külföldieskedés ellen s dicsékedve mondja, hogy »ő, hála az égnek, salonképes ember nem« (33. l.)⁴ s többféle. (Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? Hor. *De arte p.* 138.) Badar és izléstelen mód ez bizonyára sürgetni valami jót; de irányt képviselt s ezt az irányt valóban sok éven tulajdoníták is neki, elismerték még hangadónak is, lapját még akkor is a jó magyar középosztály közlönyének fogadták el, midőn már nem volt érdemes, hogy akárki közlönnye is legyen s midőn tartalom helyett jóformán csak egy jeligeje volt, melyre ha kellett, ha nem, mellét verve hivatkozott. Boldog idő volt ez neki, ő kora színeibe öltözködött s ennek zászlója nyelébe fogódzva rikoltzott a lehető leghangosabban. De hát jól tette; magának is, másnak is használt vele; mi legalább nem mondjuk, hogy nem használt.

Egy másik dolog, melyet Vahot azonnal felkapott és hasonló módon megtámadott, az akkori novellairódalom iránya és stylja volt. Nem ő vette észre ennek pöffeszkedő, üres bombasztokkal rakott, affektált stylját és természetellenes irányát. Régi panasz volt prózánk az a hibája. Bajza a *Kritikai lapokban*, még előbb a *Tudományos Gyűjtemény* alkalmoszerűleg kikelt ellene, Kisfaludy Károly kigányolta *Hős Fercsi*-ben, az *Athenaeum* és *Figyelmező* teljes erővel törekedtek az ízlés javítására és javult is az; novella-prózánk folyton egyszerűbb és természetesebb lett. Vahot azonban, Garaytól kapván kivált erre útmutatást, már lapja első számában adott egy *Eugén és Hermine*: vagy: *szerelmi kéj és verboszu* — Paródiái vázolat egyneműly divatos magyar novellára — cz. alatt egy rövid elbeszélést, nem annyira a megjelent, mint inkább a szerkesztőségekhez beküldött novellák gu-

⁴ *Magyar divat.* (Első cikk a megindult lapban a szerkesztőtől, Szóchenyitől vett jeligével.) L. még *Bohusné* (9. l.), *Nemzeti nyelv.* 23. l.

nyolására, folytonos szerkesztői s pedig épen nem ízléses szerkesztői asteriscusokkal ellátva. Ez is rossz szokásainak egyike volt, bizonyos szerkesztői fölény mutogatása. Eltekintve tartalmától, ily kifejezésekkel van a különben értéktelen paródia megrakva: »Az esteli nap arany-sugárai csókdosva ölelék a szende fuvalmak rózsaozönét, s a kéjittas természet mintegy mosolyogva, de mégis bizonyos ünnepi komolysággal látszék ezt mondani: oh milly szép, milly isteni vagyok én!«

Egészben azonban kevésbé jellemzetes s épen nem mulattató.

Ezt jul. 4-dik hetében *Novellairóink* cím alatt egy irányozó követte Vahottól, mely amannál sokkal jobb. Köztök csak egy-kettőt lát jelest. Alakjaik képzeltiek; rendesen a salon-élet körében mozognak, holott íróink többnyire a középosztályból eredvén, azt legfőlebb hallomásból ismerik; vagy aztán rosszul ismert külföldi viszonyokkal foglalkoznak. Hibájok a mese túlságos bonyolítása, a hatásvadászat, s kevés van novelláink között, mely jótékony erkölcsi hatású volna.

Legkülönösebben pedig a novellák nyelvéről ezt írja:

»Az eltévedt, a kicsapongó phantaziából eredő, dagályos, erőtetett, czikornyás nyelv nagy mértékben árasztja el és teszi semmivé a legtöbb magyar novellát. Czfira az ő beszédök, mint Bálint nadrágja, mellyen a példabeszéd értelmében, a sok zsinór és sujtás miatt, a posztó nem is látható. És ezen dagályos írók még is azt hiszik, hogy czikornyáikban nagy gyönyörét leli olvasó közönségünk, pedig, kivált műveltebb hölgyeink ki nem állhatják az illy érthetlen zagyalékot, noha találkozik egykét olvasó, ki csak azért, hogy műveltnék mondassék, mindig a legérthetlenebb, legczifrább olvasmányon rágódik. — Ugyan mire való az a sok képtelen kép! az a sok üres szóvirág! — Jól mondja a példabeszéd: »rosz fának több a levele, mint a gyümölcsé.« — Mi nem vagyunk ellenségei a jobb, virágos és képes költői előadásnak, sőt az egészséges fantázia nagyszerű képeit szeretjük, csodáljuk, de annak kificzamult, beteg szülöttjeit, rettegjük. Sokan azt hiszik, hogy csak az a jó költő, ki czifránál czifrabb képes beszéddel áll elő. Ezek az egyszerűség nemes fogalmát nem ismerik. Minden képes, virágos nyelv nélkül is lehet igazán költőileg bánni valamely tárggyal; és viszont a legmagasabb, legfellengzőbb képet is lehet, sőt kell világosan s egyszerűen kifejezni. S épen ebben áll a dologhoz értő régi classicus, és újabb romanticus költők egyik főérdeme. Homér- vagy Sophoklesznél néha lapokat olvashatsz, míg egy képre, egy metaphorára bukkanhatni, s még is majd minden mondásuk költői; ellenben Tasso, Shakespeare, Byron, Wieland vagy Vörösmarty, tüfemelkedve a régi Helikon kopárnak tetsző szikláin, merész képzeltöket a legmagasabb tetőpontra emelik, honnét a költészet legszebb virágait, képeit, sűrűn, tarkán hullatják alá, s még sem sértik az annyira kedves egyszerűség szabályait.

Olvasd némelly novellairónk czikornyás beszédét, s jobban elfárad lelked, mintha magadnak kellene novellát írnod, ki még e pályát sohasem kísértéd meg. És milly ferdeség, milly hiu negéd az, hogy sok novellairónk, csupa bontónból idegen nyelven írja még az olly szavakat is, mellyek a mi szótárainkban feltalálhatók, noha néha a szeg kiüti magát a zsákból, s mosolyogva vesszük észre, hogy novellairónk csak olyan... magyarfrancia.

Ezen ferde novellairási irány nagy mértékben uralkodik főleg azon fiatal íróink közt, kiknek a szerkesztő urak szabad tért nyitnak a lapjaikba való be- és kijárára. S ezen szerencsétlen magyar novellisták korlátot nem ismerő dulakodása valóban botrányos dolog, s ennek párját az europai népek semmiféle irodalmában nem találhatod! — Hát azt akarják-e ezen urak és urfiak, hogy költészetünk szépen indult virágzata szilaj gázolásaik miatt fattyu kinövésekkel szaporodjék; s csúful és örökös guny tárgyúl szolgáljanak a józan ész ítélőszéke előtt. Igen, hacsak tréfálnának ezen regegyes urak és uracsok, és szavaikat bohóság szüleménye gyanánt akarnák vétetni, — ez egészen más volna; de ők azt akarják, hogy sirva fakadjunk el keserves kitéréseiken! Valóban könnyezni lehetne az illy komoly bohóság felett! — Mi azonban erősen hisszük, miként ifjainkban volna még annyi szemérem, hogy a valódi költészet tiszta műzsái helyett, annak fertőzöttes nympháit nem fognák tovább is ölelni, ha az almanach- és lapszerkesztők válogatás és különbség nélkül nem vennének föl minden sőpredéket lapjaikba. — Az Athenaeum első párévi folyama e tekintetben példányúl szolgálhatna minden lapszerkesztőnek, mert abban nem közöltek minden hitványságot egyedül azért, mert eredeti, hanem felváltva adtak eredeti és idegen novellákat a javából. És tehetségesebb íróink egyesült erővel s hatályosan mozdíták elő ezen szép irányt, Fáy András, Kuthy, Kovács Pál, Jósika, Gaál, Nagy Ignác, Barthos (Márk), Vajda s Vörösmarty s többek novellái versenyezve állottak a jeles külföldiek sorában; most már ezen szellemdús írók részint igen ritkán lépnek föl, részint annyira megsosztják erejüket, hogy szinte alig találhatjuk föl őket szétágazott szépirodalmunk tekervényes vadonában. — Mi az említettek erejét fölötte szeretnők összpontosítani e lap körében, de ha célunkat nem érhetjük el, inkább szüntelenül idegen, de jó novellákat fogunk adni, semhogy a silány eredetiek által szemeteljük be e lapnak tisztán tartandó küzdterét, — noha eddigelé épen nem panaszkodhatunk, hogy tartalomdús *eredeti* novellákban s kivált életképekben szűkölködnénk. Életkép for ever! ez most íróink jel-szava; jobb is mint az *élettelen és képtelen* novellák!

Így szól Vahot. Látható, hogy ez sem bírálat, sem voltaképeni irányczikk nem, — csupán egy túlzásokkal rakott nem valami bölcs kifakadás és oh, midőn a többnyire lefőzött jobb írók (kiket most édesgete dicséreteivel, hogy lapjánál *összpontosúljanak*) a *Pesti Divatlapot* 1846-tól fogva odahagyták, nem épen ő hozta a leggyengébb vagyis oly novellákat, a minőket kapott s milyeket most lehurrogatott?

De ez későbbi dolog. Elég az, hogy e kifakadásban megleljük azt az irányt, melyet Vahot kigúnyoltatni akart s fölhívta Petőfit, hogy írjon prózánk, novelláink e hibáiról egy satirát vagy parodiát s a költő e felhívásnak engedett. Így született 1844 agusztusában *A helység kalapácsa*.

(Második közl. köv.)

Ferenczi Zoltán.

A Nemzeti dal utáNZata.

A' magyar papsághoz!*)

Petőfi 'nemzeti dalára' utáNZás.

Talpra papság! hi a' haza!
 Rajtad a' sor, most, vagy soha,
 Korcsok lesztek, vagy magyarok?
 Ez a' kérdés — válasszatok.
 A' nemzet szent nevére
 Kér a' hon —
 Kér a' hon már simuljatok
 Egykoron.

Mostanig korcsok voltatok,
 Lettintek az ó századok,
 Egyenlőség napja ragyog,
 És ti mégis hátra vagytok.
 A' nemzetnek szent nevére
 Kér a' hon —
 Kér a' hon már simuljatok
 Egykoron.

Most mindenki közületek
 Milly szívet hord, mutassa-meg,
 Mert eddig a' hosszú szoknya
 Szíveteket eltakarta.
 A' nemzetnek szent nevére
 Kér a' hon —
 Kér a' hon már simuljatok
 Egykoron.

Férfinak hosszú szoknyánál
 Atilla, bajsz jobban áll,
 Ne majmoljátok a' nőket,
 Férfit atilla, bajsz illet.
 A' nemzetnek szent nevére
 Kér a' hon —
 Kér a' hon már simuljatok
 Egykoron.

A' papi név azért szép lesz,
 Méltó régi szent tisztéhez,
 Mit rá kent a' balitélet
 Mossátok-le a' bélyeget.
 A' nemzetnek szent nevére
 Kér a' hon —
 Kér a' hon már simuljatok
 Egykoron.

Társkörben velünk emberek,
 Oltárnál papok legyetek;
 És ott az istent kérjétek
 Szabad hazánkat áldja-meg.
 A' nemzetnek szent nevére
 Kér a' hon —
 Kér a' hon már simuljatok
 Egykoron.

Kondor.

*) Ezen korszerű költeményt következő levél kíséretében vettük: Tisztelt szerkesztő ur! Miután az európai események fejleményei hazánkra is egy szebb jövőnek fényét derítették, 's nemzetünk a' megrögzött bal ítéleteket legyőzve az egyenlőség templomát kinyitá, a' magyar papság, mint a' nemzet gyermekei tisztének ismerem, ezen egyenlőség elvéhez ragaszkodva, lerázni az elkülönzés bilincseit, 's szükségesnek tartom a' nemzethezi simulását; ennél fogva a' Nemzeti újság ápril 6-iki számában megjelent a' „magyar papsághoz“ című czikk értelmében jónak láttam jelen dalt készíteni oly elhatározással, hogy azt kegyed magyar érzelmű lapjába felvenni a' minél hamarábbi cél elérésére szíveskedjék, a' mi leghőbb nemzeti kívánatunk.

(Hazánk. Szerk. Kovács Pál. 1848 ápr. 13. 199. sz. 796. 1.)

Újabb czikkek Petőfiről.

II.

A Fővárosi Lapok-ban jan. 1-én „Petőfi“ (Születésének 70-dik évfordulója alkalmából) cím alatt Endrődi Sándor emlékezett meg a

költőről lelkesült, érzésben gazdag elmélkedésben. »Ne mondjon minket senkise szegénynek, míg te a miénk vagy, minden idők költője, Petőfi!« — így szól s cikke folyamán kiemeli az elmulás jelenetei közt a költő változatlan érdemét, szellemének a távolságban folyton növekedő arányait, azt, hogy ő »felmutatta a költészet valódi erejét: a *meggyőződést*« és hogy a költő hódítva járja be a világot, csak mi vitatkozunk, hogy vajon melyik nagyobb: ő-e vagy Arany? De sőt kiforgatják lényegéből, midőn némelyek azt hiszik, hogy ha ebben a mai boldog világban megjelenne, meg volna elégedve, sőt nem volna más szerepe, mint a jelenkor dicsőítése. Erre ugyanazt az alap gondolatot fejezi ki egy ellentétben, a mi 2, már folyóiratunkban közölt költeményében van¹ s végül azt mondja, hogy Petőfi a maga örök ifjúságával eszménye marad a jövő koroknak is s épségben fog fölemelkedni a mult romjai közül, mert a — jövőhöz tartozik.

III.

Fókai Mór már néhány év óta szokásba vette, hogy a *Petőfi-Társaság* ünnepélyes ülésén (jan. első napjaiban) Petőfiről tartson felolvasást. Így 1891-ben „*Petőfi eszmecsírái*“¹ ról, 1892-ben „*Petőfi haláláról*“, az idén, jan. 7-én „*A varázsing*“² cz. a. olvasott fel a költőről, melyet kivonatilag ismertetünk.

»Hogy *Petőfi* külső viseletében szerette az eredetiséget, az köz tudomásu adat. Egyszer Peleskei Nótárius-jelmezt viselt, majd megvirágos fekete tafotából varratott atillát; hasonlóban járt kedvencz művésze: *Egressy Gábor* is; különbség csak az volt közöttük, hogy a mig *Petőfi* bokában zsinóros-gombos pantalonnal egészíté ki a jelmezét, addig *Egressy* magas száru kordován-csizmát hordott: a hangulathoz tartozott, beszéd közben félkézzel a csizma szarát legyümi, hogy a csizma torka ránczot vessen.

Hanem ezt senki sem találta különösnek. A mi időnkben minden ember úgy öltözködött, a hogy akart.«

Leírván, hogy *Vahot Imre*, *Vasváry Pál*, *Lisznyai Kálmán*, *Sükey Károly*, *Kuthy Lajos*, *Podmaniczky Frigyes*, *Irinyi József*, *Pálffy Albert* miként öltözködtek, önmagáról azt mondja, hogy egész inggallérját befedő fekete nyakkendőt s karbonári köpenyegét hordott, melylyel egészen ellentétes nézetet vallott *Petőfi*.

»Ő neki meg semmi nyakravaló sem rontotta a termetét, hanem a helyett a széles, keményitetlen inggallérokat kihajtá az atilláján tul. Ez pedig ő neki illett nagyon. Nem tudom, más észrevette-e; de én nekem egy-egy napon feltűnt, hogy *Petőfinek* himzett gallerja van. Szép apró nefelejtsekből és széfkükből fonott girland kanyarog végig a szegélyén. Most már, hogy visszagondolok rá, kezd rémledezni előttem, hogy az a himzett inggallér mindig egy-egy nevezetes napot jelzett *Petőfi* életében.«

¹ P.-m. VI. 4. I.

² Megjelent teljesen a *Nemzet és Fővár. Lapok* 1893. 7. számában, *Vasárnapi Ujság* 4. sz.

Erre őt Szücs János, akkori duna-vecsei rektor, 1892 decz. 22-én hozzá írt levele vezeti rá, melyben megírta az ing történetét abból az időből, midőn a költő Duna-Vecsen lakott, hol Nagy Pál adott neki szobát, melynek ablakára tűzkő-hegyével bekarcolta nevét s hol Nagy Zsuzsikához költeményeket írt. Az ablak még most is megvan.

Ekkor támadta a költőt legjobban a kritika, melyben a rosszakaratot még felülmúlta a korlátoltság. Petőfi azonban nem vette figyelembe. Végre egy *Dobrossky* nevű derék magyar ember, ki Petőfit nem is ismerte, ellenbírálatot írt Császár és társai ellen. »Ha jól emlékezem rá, írja Jókai, az *Életképek*-ben jelent meg, mely lappal még akkor Petőfinek semmi összeköttetése sem volt.«³

»Azt a lapot, melyben ez a sugalmazatlan védelem megjelent, megküldték Petőfinek, s ő ezt a védelmet felolvasta a szüleinek.

Az ellenkritikának minden alinéája e szavakkal kezdődött:

»Császár Ferencz és hasonmásai azt állítják«... újból: »Császár Ferencz és hasonmásai...«

Csak hallgatja egy darab ideig a jó öreg korcsmáros, Petőfi atyja, egyszer aztán megsokalja a dolgot, nagyot üt öklével az asztalra s elkeríti:

»Azt a Ponczuissát annak a hasonmászó Császár Ferencznek!«
Petőfi ezt maga beszélte el nekem jó kedvében.«

Ebben az időben történt, hogy a duna-vecsei szép leányok elhatározták, hogy a városukban időző költőt valami emlékekkel meglepik. Maguk természetlemből fonalat fontak, megszótták patyolatvászonnak, magok megfehérítették, kiszabták, ingnek megvarrták, gallérát szép nefelejtsekkel, székfűvekkel kihímezték s ekkor Szücs János hugának vezetése alatt (ki most is él) átadták a költőnek. A szónokuk így szólt Szücs levele szerint:

»Ezt a kis áldozatot az ön versei dalolása közben, mi leányok magunk termeltük; magunk fontuk, szóttuk, a Duna partján annak a vízből magunk fehérítettük s azután megvarrtuk: viselje ebben a mi szeretetünket sokáig.«

Erre Petőfi ezt válaszolta:

»Nagyon szívesen veszem e drága ajándékot, a mit a ti sajátkezetek készített. Lám, az Ur Isten is a maga emberségéből teremtette a világot; az embert pedig saját képére teremtette. Csak az közelíti meg az Isten képét, a ki maga csinálja azt, a mi kell s csak azt bizza másra, a mi nem kell. Én is azt a verset, a mi nektek tetszett, magam csináltam, mint ti ezt az ajándékot. A ti dicséretetek nekem többet ér, mint az író társaimé; mert azok azt várják, hogy visszadicsérjem őket érte. Hiszen titeket is feldicsérnélek én s elhirdetném országnak-világnak az én örömeimet s ezt a megtiszteltetést; de nem teszem; mert az én ellenségeim mind azt hányják a szememre, hogy én csak olyan verseket írok, a mik parasztnak valók, s ha

³ Hozzá teszi Jókai, hogy „Ez a védelmi irat még a mi kedves, felejtethetetlen Fischer Sándorunk figyelmét is kikerülte. Pedig abban meleg érzéssel és hideg észszel van visszaverve az egész támadása Császár Ferencznek és kritikás társainak.“

megtudnák, hogy a dunavecsei szép leányoknak tetszenek a költeményeim, még titeket is legyaláznának. Hát csak úgy magamba tartom a hozzátok érzett szeretetemet.»

Ennek az emlékből megtartott beszédnek minden igéje valóban Petőfire vall.

Aztán gyönyörködve fogta kezébe az ajándékot. Nagyon megtetszett neki a himzett inggallér, kivált a szabása.

»Ha meghalok, ebben temessenek el. És én most szeretnék meghalni. De csak úgy, hogy halljam, mit beszélnek fölőlem halálom után? S aztán, ha hallanám, hogy azt mondják: »Kár volt Petőfinek meghalni! irt az jó verseket is!« akkor visszajönnék és tovább folytatnám, a hol elhagytam.»

»Ezt az inggallért láttam én Petőfinél nagy, nehéz, válságos napokban, — így végzi Jókai. Hát miért ne lehetne a költő babonás? A költő babonája proféczia! S nem volt-e Petőfi profétai lélekkel tele? Nem jósolta-e meg a végzetet? a nehéz idöket? »Ebben temessenek el!« Azt mondá. S voltak napok, a melyekben azt hittük, hogy a mikor hajnalra harangoznak, temetésünkre harangoznak. Ilyen napokon láttam a himzett inggallért Petőfi nyakán kihajtvá.

Mért nem vette fel ezt a varázsinget a segesvári csata napján? Az tán megörizte volna?

Most hallhatja, hogy mondják: »Kár volt Petőfinek meghalni, irt az jó verseket is!« De ugyan soká várat bennünket a visszajövéseivel, hogy folytassa, a hol elhagyta....»

Jókai felolvasására néhány megjegyzésünk van. A »varázsing« históriája kevesebb részletességgel elmondva, de már ismeretes volt az irodalomban. A *Nemzet* 1882. évfolyamában „*Petőfi legrégebbi barátja*“ cz. a. (44. sz. okt. 14.) el volt beszélve, hogy Szücs János a költő duna-vecsei idözése alatt, mint ottani fitanító, jó barátságban élt a költővel, a ki neki egyszer életét is megmentette. Ugyanis Szücs egy séta alkalmával Petőfi ellenzése daczára megfürdött a Dunában s egyszer csak elmerült. Petőfi ladikon utána evezett s midőn harmadszor felbukott a víz alól, megmentette. U. ott az van mondva, hogy Szücs ösztönözte a duna-vecsei lányokat arra, hogy a költőt maguk tilolta és szötte fejrénemüvel ajándékozzák meg az ott irt dalok emlékéül. Petőfi az ajándékot kegyelettel őrizte és ünnepélyes alkalmakkor »rendesen« ily inget viselt.

Szücs levele, melyet most irt Jókaihoz, kiegészíti e dologban ismereteinket. Azonban az nincs megmondva, hogy a leányok ajándékukat mikor adták át? A költő 1844-ben két alkalommal idözött Duna-Vecsen, ápr. 6—10-ig a húsvéti ünnepek alatt és ápr. 18—jun. 15-ig, két hónapig.⁴ Ez idő alatt számos költeményt irt D.-Vecsen.⁵ Ezekre vonatkozik a duna-vecsei lányok ajándéka. De akkor annak valamikor 1844 folyamán, vagy 1844/45 telén kellett történnie. Ezzel azonban nehéz aztán összeegyeztetni azt az adatot, hogy a kritika ekkor támadta őt legjobban; mert e támadások főképen 1845 közepére esnek

⁴ V. ö. P. M. VI. 19. l. — ⁵ U. ott. 11. l.

s Császár Ferencz hirhedt bírálata az *Irodalmi Őrben* 1845 ag. 16-án jelent meg (4. sz.)⁶ és 1845 második felére esnek azok a támadások és gúnyolódások a költővel, melyeket az *Uti jegyzetek* idéztek föl. A duna-vecsei derék lánykák ajándéka tehát aligha nem elébb történt. A mi azon védelmet illeti, melyben *Dobroszky* részesítette a költőt, az nem az *Eletképekben*, hanem a *Pesti Divatlapban* jelent meg *Szeverin* álnév alatt, s a védelem elég természetes volt a *Pesti Divatlap*-tól, mert ennek *Petőfi* 1845 ápr. 1-től a költeményekre nézve kizárólagos dolgozótársa volt. Eddig azt, hogy *Szeverin* derék cikkei *Dobroszky*tól valók, mi legalább, nem tudtuk. Magokat a cikkeket lehet, hogy *Fischer Sándor* nem ismerte, mint *Jókai* írja, azonban a *Petőfimuz.* már pár év előtt kiadta őket. Az, a melyre *Jókai* czéloz, melyben *Petőfi* Császárral és társaival összehasonlíttatik, a *Pesti Divatlapban* 1845 okt. 2-án jelent meg⁷ s egy másik a *Szevelem gyöngyeiről* 1845 nov. 13-án.⁸ Egészben véve, mert e cikkek legjobbab mindazok közt, melyek a költőről 1844/45-ben írtak, a *Petőfi* életrajzának valódi kutatói figyelmét ki sem kerülhetik s így dr. *Meitzl Hugó* „*Gyulai Pál, mint a Petőfi-irod. megalapítója*“ cz. nagybecsű cikksorozatában (*Magyar Polgár.* 1879. jan.—ápr.) már 1876-ban kiadta és kellőleg méltányolta a Császár Ferenczre vonatkozó cikket (*l. Magyar Polgár.* 1876. 43. sz.), azzal az igen helyes megjegyzéssel, hogy *Dobroszky* »nem tartotta szükségesnek valódi nevét kitenni. És ez a melléktekin-tet nagyon megcsökkentette nemes fellépésének fontosságát, sőt becsét is az utókor előtt«, — bárha, mond *Meltzl*, néhány apróságtól elte-kintve nagyon helyesen, sőt *Eötvösön* és *Vahot Imrén* kívül, leghe-lyesebben vélekedik a költőről a kortársak közt, legalább azok közt, kik írtak róla. Ezeket csak a helyesség és történelmi igazság kedvéért jegyezzük meg. Érdekes volna erről a *Dobroszky*-ról, kiről *Szinnyei* „*Magyar Írók*“ cz. műve sem emlékszik meg, valami közelebbit tudni.

Vége legyen csupán felemlítve *Omikron* tárczája »Der siebzig-jährige *Petőfi*.« (*Zum 1. Januar.*) a *Neues Pester Journal* 1893 évi 1. számában. A tárcza a már jellemzett »alkalmi literatura« körébe tartozik.

(Vége.)

F. Z.

Petőfi levele Degréhez.

Degré Alajos „*Visszaemlékezéseim*“ cz. könyve I. k. 124. lapján közli *Petőfi*nek egy hozzá írt dátum nélküli tréfás levelét. Ennek ere-detéről ő a következőket mondja. 1845-ben elején vagy 1844 végén

⁶ *Pet.-m.* III. 237, 301. l. kiadva.

⁷ Kiadva *P.-m.* III. 181. l. Itt hibásan a cikkek *Szontagh Gusztávnak* vannak föltételezen tulajdonítva.

⁸ U. ott. 186. l.

írt „*Eljegyzés álarcz alatt*“ czímmel egy 3 felvonásos vígjátékot, mely-lyel az ifjú frók sokat élczelődtek s kivált Petőfi, a ki szerette barátait megtréfálni, azt mondta róla: »hallottam, oly rossz a darabod, hogy el sem lehet játszani.« Már-már hajlandó volt visszavenni. Ekkor Petőfi a következő levelet írta neki:

Te nagyfejú vaddisznó! Hát nem érted a tréfát? vagy a saját árnyékdótlól is megijedsz? Ha igaz, a mit Károlynak mondtál, hogy visszaveszed darabodat, mert kifiguráztalak pajtási körben, akkor meg-érdemled, hogy a Honderü örökös munkatársa légy, Nádaskayval, meg Zerffyvel egy són és kenyéren élj Petrisevich Horváth Lázár vendég-szerető asztalánál. Jó étvágyat kíván hozzá Sándor.

E levelet Baróti „*Petőfi újabb reliquiái*“ -ban (84. l.) újból kiadta e ?-es jelzéssel (*Pest*, 1845. vagy 1846?). E levél keltezése idejét elég pontosan meg lehet határozni. Ugyanis Degré említett darabját 1845 ápr. 14-én adták először. Mivel pedig a költő 1845 ápr. 1-sején már Pestről eltávozott, tehát majdnem bizonyos, hogy a levél 1845 márczius havában, e hó közepe táján kelt. (V. ö. pl. Honderü. 1845. I. 299, 312. l.) A mű alapját az 1844 végén megalapított védegyelet teszi. Legyen mellékesen megjegyezve, hogy Degré első színpadi műve *Iparlovag* volt, mely 1844 febr. 12-én került színre s így ő téved, midőn ezt mondja első darabjának (U. ott. 125. l.), sőt, bárha csak Pozsonyban, előadtak tőle még előbb *A szarnok és fia* cz. 5 felv. színművet. (U. ott, 88. l.)

Ferenczi Zoltán

Petőfi fordításai.

(Első közlemény.)

I.

Martialistól.

Nem régiben folyóiratunkban „*Petőfi regényfordításai*“ cz. a. röviden bár, de megemlékeztünk „*A koros hölgy*“ -ról és „*Robin Hood*“ -ról. Most költői, műfordításait tekintjük meg. Ezek legelsei 2 epigramma 1841. jun. 23-dikáról Martialistól. E fordítások az 1841 őszen Neumann Károlynak ajándékozott kézirati füzetben maradtak fenn a következő költeményekkel együtt: *Bucsu* — *Galga partihoz* — *Kurutyó* — *Örök bú* — *Zivatar* — *Újság* — *Változás* — *Csal* — *Vendég* — *Elegia* — *Epigrammok* (1—7). Az epigrammok közt e kettő a 4—5. számú. Meg-jelentek először mind a *Vasárn. Újságban* (1880. 36. és 43. szám).

De Pompeio et filiis.

*Pompeios juvenes Asia atque Europa, sed
 ipsum
 Terra tegit Libyes; si tamen ulla tegit.
 Quid mirum toto si spargitur orbe? jacere
 Uno non poterat tanta ruina loco.*

(Epigrammatum lib. V. LXXIV.)

Ad cauponem.

*Continuis vexata madet vindemia nimbis.
 Non potes, ut cupias, vendere, caupo,
 merum.*

(Epigr. lib. I. LVII.)

I.

(*Martial* után.)

Pompej magzatjait Azsia és Európa temette,
 Őt pedig Afrika; hant ha bizonyára földi.
 Hogy szanaszét ekkép hever elszóródva,
 mit ámulsz?
 Hogy birhatott volna a föld egy helye
 annyi romot?

(Duna Vecse, Jún. 23. 1841.)

II.

(*Martial* után.)

Zápor zápor után, a szüret szünetlenül ázik.
 Bár akarod nem jó szűz bor icédbe,
 csaplár.

(Duna Vecse. Jún. 23. 1841.)

A fordítások, a mint látható, értelemre elég jók, de versalakra gyöngék, különösen az első, melyben még az ajánlkozó javítások sincsenek megtéve, úgy, hogy csak a 3-dik sor mondható jónak, eltekintve attól, hogy „*hant ha bizonyára földi*“, határozatlanul, gyöngén adja vissza az eredetit: „*si tamen ulla tegit*.“ Továbbá a 3-dik sor egyes számú ígéje (>hever<) nem talál a megelőző sorokban kifejezett többeshez, mi egyébiránt a latinban is úgy van, talán a >ruina<-ra vonatkozva (spargitur). A második jobb; helyesen adja vissza az eredetit s pedig értelem és nem szó szerint. Az első sorban >szünetlenül< hosszú *ü*-vel találna inkább a versbe; a 2-dik sorban pedig a >csaplár< szó adja az egyetlen verstani hibát.

II.

Heinetól.

Ezek után nyomban egy Heine-fordítás következik *Hazatérés* (németből Heine után.) cz. alatt. E fordításról azt olvassuk a legújabb Havas-féle kiadásokban is, hogy 1841- vagy 1842-ből való. Ez nem szabatos, folyóiratunk meghatározta, hogy 1842 jan. 27-én olvasta fel először a pápai főiskola képzőtársaságában *Gyermek a pataknál* (Schillertől), *A pór esti dala* (Claudiustól), *Elegia* (Matthissontól) cz. fordításaival együtt és sajátkezével beírta ennek érdemkönyve 158. lapjára. (Pet.-muz. V. 5. 1.) Mi az eredeti kézirat szerint közöljük.

VIII. 1

Hazatérés,

(németből Heine után.)

Du schönes Fischermädchen,
 Treibe den Kahn an's Land;
 Komm zu mir und setze dich nieder,
 Wir kosen Hand in Hand.

Te szép halász leánya,
 Hajtsd partra csolnakod;
 Jőj, s ülj le oldalamhoz,
 És nyujtsd nekem karod.

¹ Buch der Lieder. 5-te Aufl. Hamburg. 1844. 178. l. A „*Die Heimkehr*. 1823—24.“ czyklus VIII-dik darabja.

Leg' an mein Herz dein Köpfchen,
Und fürchte dich nicht zu sehr,
Vertrau'st du dich doch sorglos
Täglich dem wilden Meer.

Mein Herz gleicht ganz dem Meere,
Hat Sturm und Ebb' und Fluth,
Und manche schöne Perle
In seiner Tiefe ruht.

Fejecskéd tedd szívemre,
S ne félj, ne olly igen,
Hisz gondtalan naponként
Jársz a vad tengeren.

Tengerhez szúm hasonló;
Van rajt vész, ár, apály;
És mélyen fenekében
Nem egy szép gyöngy is áll.

Petrovics Sándor²
I. tsv. drák.

A mint látható, a fordítás alakilag és tartalmilag nagyon jó. Sorról sorra követi az eredetit s csak a végső két sort cseréli fel, de talán a költemény előnyére, mert a kiegészítő, befejező gondolat egészen a végére esik. A fordítás csak az I. versszak 4. sorában szegényebb: *Wir kosen Hand in Hand* nincs visszaadva ezzel: *És nyujtsd nekem karod*. A címet Petőfi az egész czyklus címéből vette.

Heinetől még egy fordítást találunk 1847-ből, mely költeményei 1847-diki kéziratában a III. lapra volt beírva, de utóbb kitörölte és ismeretlen volt 1873-ig. (2) Ekkor kiadatván, bejutott a legújabb kiadásokba is; ³ pl. a Havas Adolf-féle 1890-diki népies kiadásba is. (483. lap.) E fordításhoz jegyzetül a következőket tehetjük. Nem helyes, hogy a költő összes költeményei közé helyeztessék, mert ő maga kihúzta. Ezt megjegyeztük a Havas-féle idézett kiadás bírálatában (Pet.-muz. IV. 203. l.) róla és pár más költeményről s valóban ennek megfelelően a legújabb kiadásban ugyanő („*Petőfi összes költeményei. 1892.*“) helyesen a költő gyűjteményéből kihagyott költemények közt adja. A költő e költeményt Szathmáron fordította le, midőn 1847 jul. 13-tól fogva ott időzött. Az ez évi költemények közt a kézirati sorrendben a 81-dik,⁴ s mivel közetlenül az „*Augustus 5-én*“ című előtt áll, melyben eljegyzéséről szól, a fordítás tehát az első napjaira, legkorábban jul. végére tehető s az alkalmat rá valami kis összezörrenés adhatta, milyenre vonatkozás van a közetlenül előtte álló „*Már, galambom, engedj meg*“ címűben is. Utóbb kitörölte kéziratából. Ennek oka sejthetőleg az, hogy bár, mint mindig, mikor fordított, csak akkori hangulatának megfelelő költeményeket fordított s ebben pillanatnyilag saját kedélyállapotának kifejezését találta, utóbb úgy érezte, hogy e jó részt kigondolt költemény kerestet sarcamusával és modorosságával nem méltó ahhoz a szennvedélyes és egyszerű érzelem-

² Az Évkönyben a költő neve idegen kéztől ki van húzva s helyébe *A. B.* írva. Ez a közlés egyszersmind diplomatikus hűséggel a költő már idézett eredeti kéziratának megfelelő s ebben eltér még a legújabb „*Összes költemények*“ (1892. III. 494. lap) közlésétől is, mely nem annak alapján történt. Ugyaníft már helyesen az 1842-diki költemények közé látjuk sorozva.

³ Pet.-muz. III. 65., 137. t. E helyen, nem lévén kezünknel a *Fővárosi Lapok* megfelelő száma, Szinnyi József adatai után azt írtuk, hogy a F. L. 1873. 293. számában jelent meg először. Ott azonban nem található s e perczben nem bírjuk megmondani, hogy először hol jelent meg. Az 1874-diki éjszakiadásban (I-ső) már benne van az 547. lapon.

⁴ U. ott. III. 137. l.

hez, mely szerelmét s általa sugallt költeményeit jellemzi. Lehet az is, hogy azonnal megszülvén a kis összezőrrenés, az „*Augusztus 5-dikén*” című, ezt nyomban követő költemény forráságával a Heinei cynicus sarcasmus élességét annyira ellentmondónak találta, hogy művészi érzéke sugta a törlést, minek helyessége csakugyan szembeötlő. Nem illik e meleg, őszinte és elragadtatott szív nyilatkozatai mellé.

*Erster Cyklus.*⁵

I.

Krönung.

Ihr Lieder! Ihr meine guten Lieder!
Auf, auf! und wappnet Euch!
Lasst die Trompeten klingen,
Und hebt mir auf den Schild
5 Dies junge Mädchen,
Das jetzt mein ganzes Herz
Beherrschen soll, als Königin.

Heil dir! du junge Königin!

Von der Sonne droben

10 Reiss' ich das strahlend rothe Gold,
Und web' d'raus ein Diadem
Für dein geweihtes Haupt.
Von der flatternd blaueid'nen Him-
melsdecke,

Worin die Nachtdiamanten blitzen,

15 Schneid' ich ein kostbar Stück,
Und häng' es dir, als Krönungsmantel,
Um deine königliche Schulter.
Ich gebe dir einen Hofstaat
Von steifgeputzten Sonetten,

20 Stölzen Terzinen und höflichen Stanzen;
Als Läufer diene dir mein Witz,
Als Hofnarr meine Phantasie,
Als Herold, die lachende Thräne in
Wappen,

Diene dir mein Humor.

25 Aber ich selber, Königin
Ich knie vor dir nieder,
Und huld'gend, auf rothem Sammet-
kissen,

Ueberreiche ich Dir
Das bischen Verstand,

30 Das mir aus Mitleid noch gelesen hat
Deine Vorgängerin im Reich.

Koronázás.

(*Heine után németből.*)

Föl, föl, dalaim, jó dalaim!
Föl, fegyverkezettek!
Hangoztassátok a harsonákat,
S emeljétek paizsra.

5 Ez ifju leányt,
Kí mátu! egész szívemet
Bírandja mint királyné.

Üdvöz légy, ifju királyné!

Ott fűn lerántom a napról

10 A piros sugáru aranyat,
S belőle fölszentelt fejdre
Koronát fonok.
Az égboríték lobogó kék selyimből,

A mellyen az égi gyémántok ragyognak,

15 Egy drága darabot lemetszek,
S koronázási köpenyként
Királyi vállaidra akasztom.
Kiséretül adok neked
Fölczifrázott szonettek, kevély

20 Terzinákat⁶ s udvarias stanzákat;
Elmésségem leszen kengyelfutód,
Bohóczod képzeletem,
Heroldod humorom,

Nevető könyűkkel a czimeren.

25 Magam pedig, királyné,
Letérdelek előtted,
S hódolva, pirosbársony párnán

Átnyujtom a kis darab eszt,
A mellyet elődöd

30 Még irgalomból meghagyott.
(Szathmár.)

⁵ A „Die Nordsee. 1825—1826” czyklus első darabja. Idezett kiadás 299. l.

⁶ Az eredetiben hibásan *Terzinákat* áll a versmérték ellenére.

A fordítás majdnem sor szerint megegyezik az eredetivel, kivéve a 19—20, 23—24, 30—31. sor eltérő beosztását, megtartván annak anapaestusokkal vegyes iambicus menetét, bárha a magyarban a sorok más-más hosszúságúak, mint az eredetiben; de az eltérés nagyon kis mértékű. Petőfi általában több anapaestust használ, mint az eredeti, oly formában, mint ezt kivált *Az örült*-ben s a *Felhők* cz. czyklusában teszi. A soroknak e tekintetben való részletes összevetése felesleges, lássunk csak három sort:

Heine: Von der flatternd blauseid- nen Him- mels dec- ke 5 $\frac{1}{2}$ láb.
 Worin die Nacht- diaman- ten bli- tzen 4 $\frac{1}{2}$ láb.
 Schneid' ich ein kost- bar Stück... 3 láb.

Petőfi: Az ég- boríték lobogó kék sely- miből 5 láb.
 A mely- lyen az é- gi- gyé- mántok ragyog- nak, 5 $\frac{1}{2}$ láb.
 Egy drá- ga da- rabot lemet- szek... 4 $\frac{1}{2}$ láb.

Legyen még megemlítve, hogy a magyar fordítás egy sorral rövidebb, mert a 28—29. sor a magyarban egy sorral van visszaadva, vagyis 11 szótág helyett 8 szótaggal.

Ferenczi Zoltán.

Petőfi és Hiador.

Folyóiratunk részletesen tárgyalta a *Honderü* és társai harczeit Petőfi ellen 1847-ben, kivált köv. czikkeiben: *Petőfi a plágium vádjával illetve* (II. 77. l.), *Czélzások és vonatkozások Petőfibre az egykoriaknál* (II. 85, 153. l.), *Költemények P. ellen* (II. 109. l.), *Az „Üti levelek” és a Honderü* (II. 137. l.), *A Honderü támadása P. ellen* (I. 89. l.), *Irodalmi irányok és harcok 1847-ben* (II. 205, 257, 321. l.), *Tigris és hiéna* (II. 236. l.), *XIII. Usszes költeményei* (I. 219. l.), *Irod. abc. Severustól* (I. 317. l.), *Petőfitől tervezett irói szövetkezet 1847-ben* (III. 49, 117, 143. l.), *Travestia Petőfinek Fókai Mörhöz cz. költ.-re.* (III. 61. lap).¹

Ugyane czikkekbén, de kivált *Irod. irányok és harcok 1847-ben* cz. cikksorozatunkban részletesen kifejtettük, hogy Petőfi ellenei, a *Honderü* s a *Budapesti Híradó* őt *Hiadorral* (Jámbor Pál) hasonlították össze, természetesen ez utóbbinak adván az elsőséget. (L. kivált *Pet.-múz.* II. 323—331. lap.) Ez aztán Petőfi barátainál divatba hozta a *Hiador* ócsárlását, melyhez id. helyen szintén bő anyagot nyújtottunk. Ezzel egy időben folyt le a *Hiador* vitája *Szigligeti Edével*, mely szerint ez utóbbi *Mátyás fia* cz. darabját az ő *Törvénytelen vér* című s a színházhoz kéziratban benyújtott drámájából plagizálta volna. Így complicálódott az ügy Petőfi-Szigligeti-*Hiador*-ügygyé; mert e három név számos kapcsolatban fordul elő ettől az időtől.²

¹ L. még *Pet.-m.* II. 120, 122—124, 192. l.

² L. főleg *Pet.-m.* II. 323—331. l., kivált azóta, hogy a *Budap. Híradó* a *Hiador*

E cikkeinkhez kiegészítésül még pár adatot közlünk, melyek egy részt azt mutatják, hogy minő modorban és megjegyzésekkel dicsérte a *Honderü* Hiadort, más részt, hogy e dicséreteket 1847-ben más lapjaink miként fogadták, eltekintve a már közölt adatoktól.

A Hiador dicsőítése a *Honderüben* 1846 elején kezdődött, midőn beküldte oda az *Emléklapok egy főrangú hölgyhez* című költemény-czykiust. Ekkor asteriscus alatt a következő jegyzetet tette hozzá a szerkesztő (1846. I. 8. 1.):

»Fogadja el kegyed legszebb köszönetemet e gyönyörű költeményért, és egyszersmind azon őszinte vallomásomat, hogy én *részemről* hozzá hasonlót az egész magyar irodalomban nem ismerek. Ha ihlett lángész, bensőség, merész szárnyalás, eszmedusság, költői képek, classica szendesség s formatökély költővé teszik az embert: ugy kegyedet ez emléklapok — ha soha sem irt volna egyebet — honunk legelső dalmokává kenték«, etc.

A 36 költeményből álló költemény-csoport a *Honderü* női olvasóra valóban nagy hatást tett. Ezért Horváth L. külön kiadta őket 1846 áprilisében, s rövid idő alatt 2-ik kiadást értek.³ A hízelgő előszó szerint a kiadással azon számos óhajnak tesz eleget, melyet az irodalom barátai, »különösen a lelkes hölgyek untalan és annyifelől nyilvánítanak.« »E költeményről azt mondta volt a *Honderü*, hogy ő szebb gyöngyöt irodalmunkban nem ismer.⁴ Kiadó ismétli e tételt és nyugodt kebelrel bocsátja azt most a nagy közönség bírálata alá. Egyes részletekből nem lehet kivenni az egésznek öntését, harmoniáját — szépségeit. « Ismétli a főntebb már idézett megjegyzést a *Honderü* 1846 I. 8. 1.-ről. »Csak több illy verseket, s a Hiador név élni fog!« »Örvendve tesszük azon észrevételt, hogy e költemény szerzője Byron lord munkáit studiuma tárgyaul tette, hogy Manfredünk — Álmunk — Mazeppánkat stb nem kevésbé kellett forgatnia. Csalatkoznunk kelle, ha Shakspeare sonnetjeit s Saphir vadrózsáit is nem forgatta volna, mindannyi gyönyörű mintákat egy fellengő költér kobzának. És örvend lelkünk, valamikor látjuk, hogy pulyáskodó irigység vagy gyáva roszakarat által majd minden közméltánytól megfosztott komolyb irodalmi fáradozásaink olly szép gyümölcsöket teremnek a csöndes árnyban, hová egy ifju nemzedék némelly választottjai nagyszerényen megvonulnak, időről időre jelentvén: hogy élnek és... szenvednek. Egy illy elvonultan szenvedő koboz gyönyörű zengzetei az *'Emléklapok'*, örvendünk, hogy segédkezet nyujthattunk azoknak megismertetésére.«

Így ír a *Honderü* már 1846-ban, az általános megjegyzések leple

»*Emléklapok*« cz. költeményczykiust megdicsérte Petőfi, sőt Vörösmarty rovására is. (1847. 592. szám és *Honderü* 22, 23. sz., jun. 1. és 8-án.) E bírálat, illetve dicsőítés megjelent *Hattyudalok* cz. költeményeinek kiadásában mint előszó VI—XVI. l., kivéve a Petőfire vonatkozó bevezetést. Pest. 1848. (L. e részt Pet.-muz. II. 324—25. l.) A ki ma e plagium ügyét ismerni kívánná, az 1847-diki lapokon kívül is tanulmányozhatná; mert Hiador műve nyomtatásban is megjelent újabban, összes művei közt.

³ *Emléklapok egy főrangú hölgyhez*. Irta *Hiador*. Kiadta Petr. Horv. Lázár. Budán. Az egy. nyomdában. 1846. 2-ik kiadás. IV+51. l.

⁴ Talán czélzás a »*Szerellem gyöngyei*«-re.

alatt könnyen érthető czélzásokkal. 1847-ben újból állandó csillagokkal kíséri Hiadort. Midőn az „*Utolsó üelet*”-ét adja, így ír:

»Figyelmeztetjük olvasóinkat e classicus költeményre. Csak több ilyent, s a magyar költőket ismerni fogják a nem magyarok is. *P. H. L.*» (1847. I. 7. L.)

Alább így ír ismételve a *Hattyuhangokról*:

»— Jövő számunkban *Hiadornak*, az *Emléklapok* és *Tenger gyöngyei* költőjének, új költeménysorát fogjuk megkezdeni illy czím alatt: *Hattyuhangok*. Eleve is figyelmeztetjük a gyönyörű költeményekre tisztelt olvasónőinket.« (I. 102. L.)

»— *Hattyuhangok. Irta Hiador*. Mult számunkban már figyelmeztettük olvasóinkat e jeles költeményre. Hiador munkái a divatos Petőfiéi fölött — csekély véleményünk szerint — annyival fönebb állanak, mennyivel egy europai műveltségű költér fönebb áll olly költőnél, ki saját hona keskeny szellemkörén túl mit sem ismer. Gyémánt mindkettő. Egyik, mellyen még rajta csing az anyaföld salakja; másik, melly művészek közé vetődött s a köszörűnek minden újabb forrásával új tüzet — új fényugárt lövel ki. *Szerk.*» (I. 108. l. 6. szám, február 9.)

Az *Életképek* e dicséretre egy bírálattal felelt „*Emléklapok egy főrangu hölgyhöz. Irta Hiador*. Kiadta Petr. Horváth Lázár. Budán 1846 cz. a. *Tuskey Emmától*. (1847. I. 444. l. 14. sz. ápr. 3.)» Mivel »irodal munk e magasztalt bazsarózsáiból« hozzá is eltévedt egy »példányka«, szól a bíráló, nem hagyhatta a *Honderü* dicsérete után illetlen. Ezt ő kandiságból tette, t. i. »*Hiador* phantáziája egy főrangu ideálnak próbál udvarolni« s a hozzá hasonlók »a megénekeltetés ezen ritka dicsőségéből« ki vannak zárva; mert az emléklapokon »egy főrangu hölgynek teszik a — szépet; mert azokon főrangu eszmék ragyognak, főrangu érzelmek lángolnak, melyeket falusi elmécskénk megérteni, közönséges szivecskénk átérezni képtelen; szóval: mert az emléklapok általi megdicsőítettés mindennapi lényeknek — nem competál.« Megtekinti pedig e gyöngyöket azért, mert Horváth L. szerint ez »*elsőrangu költőnek* irodalmunkban legszebb gyöngyként tündöklő« műve; mert sok bókot szórtak rá s mert a *Honderü classicus szerénységgel* annyiszor és oly ünnepélyesen ajánlotta.

Aztán rendre veszi a költeményeket. Számos helyt bennök érthetlenséget, más helyt hidegséget, igen sok helyt következetlenséget s valamely köznap gondolatnak czifrasággal való elborítását találja; az V. számút költői gyakorlatnak nevezi, a VI. számút megdicséri; a VII—VIII. számúak »eszmegazdagok«, de arra emlékeztetik az olvasót, »hogy néhány érzelgős német hasonló, vagy ép ezen eszmékbe lehelt már életet.« »Istenem! milly kár ezért a Hiadorért, hogy szerelmes s keble mégis olly — hideg; hogy magyar s mégsem — eredeti.« Ezt különben a kiadó, Horváth Lázár maga is bevallja, midőn előszavában azt mondja, hogy az ő Byron-fordításait »nem kevésbé kellett forgatnia.« A IX—XVII. számúak »eszme- s érzelemszegény verstörödékek«, a

• A bírálat írója, előttünk legalább, ismeretlen.

XVI. számúnak két sora plagium Költsey „*Endymion*“-jából.⁶ A XVII—XVIII. számúak »minden kifogás nélküli lyrai költemények«. A XIX—XXX. számúakban itt-ott, mint fényes folt a kopott ruhán, ragyog egy-egy hideg eszme, de ezek mégsem lyraiak, mert bár a költő szivhangulata melegedni látszik, »azonban valóban hidegebb a hónál, melyet több helyütt emleget. Annyi érdemük e versecskének mégis van, hogy széptanároknak tökéletes példányokul szolgálhatnak a — hamis páthoszra.« A XXX. számú kedves, sapphoszerű dalocska, a XXXI—XXXIII. számúak »a legkificzamodottabb eszmék habarékai, érdektelen rimforgácsok, fényes és mégis mitsem mondó szavakba dugott gondolatöredékek, melyeket, őszintén megvallva, sajnálkozással olvastam el«. E szerint a sok gyöngy közt csak négy van igazi. »Egy pár jó ízű gyümölcsért mennyi éretlen vaczkorba kellett beleharapni.«

Erre Hiador, meg kell adni, nagyon nyugodt hangú, bárha nem leplezett öntetszelgés nélküli, választ adott az *Életképek*-ben⁷ (I. 16. sz. 519. l.), melyben a plagium vádja alól tisztázza magát, s feleletét azzal igazolja, hogy Tüskey bírálatában személyeskedést talált. Ez a bírálat és ellenbírálat különösen azért érdekes, mert mélyen belejárt a Petőfi barátai és ellenei közt folyt vitába. Zerffy gúnyos leveleket indított meg Tüskey Emmához, de a 2-diknál megszüntette őket, midőn pedig a *Honderű* 19. számában Hiador „*Az emberiség védszelleme*“ cz. költeménye megjelent, a szerkesztő a heti szemlében folytonos czélzások közben magasztaló jegyzettel kíséri.

»Mi, hazai költészetünk gyöngyeit sokkal többre becsüljük, így szól, semhogy azokat mi fölvert irodalmi porral érintkezésbe hozni akarnók. Csak teremtsen Hiador tovább! Ha egynémelly költőnek sikerül egy rossz költeményt, melyet irt, kilencz jóval felejtetni: Hiador ilyen egy költeménye felejteti azon költő egy rossz és kilencz jó költeményét együtt.⁸ Nem fogunk hasonlításokat tenni Hiador és X vagy Y úr között. Lehet-e egy darab carrarai márványt egy Canova mesterkezével vésett Venuszszal összehasonlítani? A milly magasan áll a műteremtény a művész által belélehelte szépségszelleme által a természeti teremtény fölött: olly magasan áll Hiador valamennyi nyers csárdadalnokok fölött, kiknek lantján olly gyakran a durvaság fülsértő nyirkosága visszhangzik.«

Hasonlóan szól a *Hattyudalok* megjelenése alkalmából:

— *Hiadortól* nem sokára új költeményfüzér jelenik meg *Hattyudalok* cím alatt, s XLV dalt foglaland magába, legtöbbszöyre újakat; közölök csak egynéhány jelent meg Hattyuhangok cz. a. a *Honderűben*, de ezek is majd mind újonnan földolgozva. Mi kik a költe-

⁶ L. Petőfi-muz. II. 79. l.

⁷ U. ez a *Honderű*-ben is. (1847, I. 18. sz. 364. l.)

⁸ Célzás a Püszky bírálatára a *Sápirod. Szemle*-ben Petőfi *Összes költ.-rői* (közölve Pet.-m. V. 118, 143. l.), melyben így szól: „És ezen termékenység a critica ellen is hatalmas védelmül szolgál, mert valahányszor az némely dalok ellen kikelni kénytelen, a költő mindannyiszor avval boszulja meg magát, hogy egy hibás dalt mindig kilencz jobbal hoz helyre.“ (Pet.-muz. V. 119. l.)

ményeket olvastuk, örömmel adhatjuk az olvasóvilágnak azon biztosítást, miszerint azok az olly nagy kedvezéssel fogadott *Emléklapokat* mind tisztán lyraságuk, mind az alak símasága, kerekdedségére töltömlják, míg eszmemélység, meglepő képek és hasonlatokban s az érzelem költőiségére nézve sem engednek azoknak semmit is. — A versfüzetet *Heckenast* Gusztáv ur vette meg, s azt igen pompás kiadásban, mint a költemények becse érdemli, lesz világ elé bocsátandó. H. ur azon készsége által, mellyel e költemények megvétele s kiadására ajánlkozott, méltánylandó tanuságát adá, miszerint nem rabja semmi pártclubbnak s vállalataiban nem egynéhány clubbista éretlen pártzaja után indul, hanem a valódi jelest, költői becsüt, s a szép reményeket ígérő talentomot pártolja, segíti csupán magáért a költői becsért. (L. 502. l. 25. sz. jun. 22.)

Igy ír a Honderü ismételten. Ezekkel kapcsolatban közöljük a *Der Ungar* 1847 évi folyamából az ezekre vonatkozó megjegyzéseket.

* * Ein gewisser (Pseudonyme) *Hiador*, den der »Honderü« irgendwo in der Provinz aufgefunden, sich von ihm mondsüchtige Gedichte fabrizieren lässt und sie auf Kosten von *Petőfi's* Poesien himmelhoch erhebt, dieser *Hiador* nun, den ausser den Lesern jenes Blattes das grössere Publicum nur aus einer insolenten, in den »Életképek« aufgenommenen Antikritik kennt — beschuldiget *Szigligeti* eines Plagiats, indem er im Inhalte von »Mátyás fia« — wie er denselben aus den Journalen kennt — sehr viele Ähnlichkeiten mit einem Drama findet, das er, *Hiador*, schon voriges Jahr dem Dramabeurtheilungs-Comité — bei dem auch *Szigligeti* fungirt — eingeschickt etc. (1847. 127. sz. jun. 3. 1014. l.)

* * Es ist doch ein gar zu lieber Narr, eine hochgestellte Dame (»főrangú hölgy«) bedudelsackende *Hiador*, — er hat »Mátyás fia« nicht gelesen, kennt den Inhalt bloss aus Journalen, und will darin ein Kind seines Geistes (!) ein Verwandtschaft seiner hochgestellten-Damen-Verseleinen gefunden haben. — Johannes *Corvin*, wie fasst sämtliche ihn umgebende Personen gehören der Geschichte an, die Begebenheiten sind beinahe durchgehends historisch, nur die Motive, die Aneinanderreihung, die Entwicklung gehören dem Dichter — diese sind aber von dem, in *Hiador's* eingereichten Drama so himmelhoch verschieden, wie ungefähr ein *Hiador'sches* Gedicht von einem *Petőfi'schen* etc. (U. ott. 129. sz. jun. 6. 1029. l.)

* * Einer Londoner Correspondenz in den »Életképek« zufolge, soll der berühmte Gelehrte John *Bowring* in London, der vor Jahren mehrere ungarische Nationallieder ins Englische übertragen, auch an einer Übersetzung von *Vörösmarty's* und *Petőfi's* Gedichten arbeiten. — Die Wahl der ersten übersetzungspiecen war eben nicht geeignet, den Britten einen hohen Begriff von unserer Volkspoesie zu geben. — *Vörösmarty* u. *Petőfi* aber müssen bei nur ziemlich gelungener Übersetzung in einer Sprache, die einen *Byron*, einen *Moor* verherrlicht, Aufsehen erregen. — »Honderü«, hülle dich in Sack und Asche! — Also dahin haben es deine alles ungarische literarische Wirken und

Streben in Acht und Bann liegenden Didascalien gebracht — traurig, sehr traurig.⁹ (132. sz. jun. 10. 1054. l.)

— *Fogd meg!!!* Seht ihr ihn, den Dieben, wie er athemlos dahinrennt, und um die Aufmerksamkeit der Menge von seiner eigenen Schändlichkeit abzuwenden, der erste ist, der: »Packt ihn! Haltet ihn Auf!« ruft. — Es ist der Liliputen-Cyclope mit dem einzigen *Ochsen-Auge*, es ist der Infusions-Hercules mit dem Schwefelhölzchen-*Didaskalien-Keule*, er ist der *Clodvig-Lessing* mit der verschollenen Modebildern aus Paris — enfn es ist der »Honderü«! — Wie er die Hasenbeine hebt, wie er schwitzt, wie er keucht: »fogd meg — haltet ihn auf! Plagium! Euer Rabe der *Szigligeti* ist ein Plagiator, hat meinem *Petőfi-Antidotum*, meinem *Byron* aus der *Bácska*, meinem Schwan von *Török-Becse* die weisseste Feder gerupft — »Mátyás fia« ein Plagium!!« Und wie er sich so geberdet, wie er so zettert, guckt aus den Löchern seines eigenen papierehen Mantels die gestohlene Waare herfor! (135. sz. jun. 13. 1076. l.)

Ferenezi Zoltán.

A kortársak bírálatai Petőfi műveiről.

XXII.

Versek.

Írta *Petőfi Sándor*. 1842—1844. *A helység kalapácsa*. Hőskötemék négy énekben.

Írta *Petőfi Sándor*.

Alig tudnék egyhamar fiatal magyar költőt nevezni, kit olvasóközönségünk és journalisticánk oly hirtelen, hogy úgy mondjam, egyszerre tenyerére vett volna, mint P. urat; s nem is egészen ok nélkül, mert pár év alatt elszórva megjelent költeményei közül nem egyben elvitatlan jeleit adá kitünő költői hivatásának, nem mindennapi költőtehetségének. Azonban mig egyfelől e jeles tehetségeket szívünkben méltányoljuk: annál kevésbé lehetünk baráti, de sőt ellenei vagyunk mindennemű irodalmi élbeczétéseknek, s habár nőkkal szemben a bókobani kis bőkezűséget nem tartjuk is mi lelkiismeretsértő dolognak: véteknek

tartanók aláírni mindazon dicsőítő phrasiseket, P. urat illetőket, miket némelly lapokban olvasni alkalmunk vala. Véteknek tartanók pedig az író' érdekében. P. ur hivatva van koszorúsaink' elsői közt egykor helyet foglalni, minek zárnók el előtte az oda vezető utat gyöngéi' palástolgatásával? Ennyit tán nem ártott előlegesen megjegyezni elmondandó őszinte szavainknak, — hogy úgy mondjam — motívatiójául. — Két könyv fekszik előttem. Együtt szólok a kettőről, mert nem annyira a munkákról, mint inkább az azokat teremtett tehetségről, P. ur' költői erejéről, s annak kifejlődési irányáról fogok röviden s általában pár szót mondani.

A '*Versek*' három év' gyümölcsét nyújtják az olvasóközönségnek 1842-től 1844-ig. Mi legelőször föltünik e költeményeken, s mi általában P. ur' minden munkáját, mondhatnám

⁹ Czézés a Zerffy által a Honderübe írt didascalikiakra.

kivétel nélkül, kedvezően jellemzi, az a *könnyűség*, melly minden soron, minden gondolaton előmlik, s ez P. ur' költőtehetségének egyik nem legyöngébb bizonyossága. Nem találsz azokban nyomára az erőlködésnek, kényszerítésnek az eszmék' kifejezése, vagy a gondolatok' összefűzése körül, nem szögletesség vagy feszességre a nyelvet illetőleg; e versek könnyen, kellemesen folyók, a gondolatok' meneté, fordulatai erőltetés nélküliek, s költeményei egészben síma öntetűek; s ez egyik főok, miért P. ur' versei szívesen olvastatnak.

Továbbá érdemeül kell kijelelnem költőnek a nyelv *egyszerűségét*, da-gálytalanságot, mellyet legtöbb ifju költőnk' műveiben hasztalan keresünk. Itt már azonban nem lehetek olly föltétlen dicséretemmel, mint főnebb, mert ez egyszerűség' rovására P. ur ittott egészen prózaivá, néhol még ennél is alább süllyed. Illy prózaiságokat talállok péld. a *'Betegségemben'*, *'Első szerelm'*, *'Kedves vendégek'* stb cziműkben, s még a prózai nevet is hízélgésnek tartom a 'trágya' (178. l.) 'veszett fene' (141. l.) 'fene sík' (130. l.) s több illy kifejezésekre, mellyeket P. ur kedvelni látszik, de mellyek bőven igazlandják alább é részben mondan-dó szavaimat.

Ha átme gyünk elemezésére az ér-zelmeknek, mellyek költő' lantja' hur-jain megzendültek, s ha keressük e költeményekben a *költőt* szoros ér-telemben, azon eredményre jutunk, mikép P. ur igen sokszor nem bírt kiemelkedni egyediségéből alanyiságra, nem sikerült neki érzelmeit *átalánosítani*, idealizálni, s általában véve, hogy köznyelven szóljak: kelleltinél többet foglalkodik magával. És ez nem tehetség hiányból ered, mert az ellenkezőnek néhány igen gyönyörű

példáit van alkalmunk a könyvben láthatni. Illy példa, (bár nem egészen) mindjárt az első 'Hazámban' czimű, illyenek 'Temetőben', 'Az utósó alamizsna' (a könyv' legesleg-jobbjainak egyike), 'Végszó ***-hoz' s több apró költeménykék. De e mellett igen számos verse van, mellyben *én-jét* nem csak hogy elpalás-tozni nem bírja, nem akarja, de sőt többször egyenesen verse homlokára tűzi; mi *módjával*, kedélyes mo-dorban megbocsátható ugyan s *ver-selésnek* megjárja, de a költészet' magasb mérelveit rájok illesztünk alig lehet. P. ur pedig följogosíta bennünket, hogy tőle maradandóbb, benső beccsel bírőbb, magasb szel-lemű költeményeket várjunk, mint illyenek: 'Én', 'Merengés', 'Búcsú a színészettől' stb. stb. cziműek.

A versek' egyik tetemes részét népies költemények és népdalok teszik. P. ur' venája kiválólag a népköltészetre átalában, s különösen annak humoristicus ágára hajlik, anynyira, hogy ha ollykor magasb ihlet' geniusza föllengőbb repülésre szárnyaltatja is muzsája' énekét: csak-hamar visszaesik az ismét egyszerű népiességébe, s valóban alig jelöl-hetnék ki két három költeményt az egész könyvben, mellyekben a költő' röpte magasb poesis' mezején a tárgy-al egyenlő magasságon maradna mindvégig. Annál erősb azonban költő a népköltészet' terén, s itt valóban számos jeles darabjai vannak, némelly versei ittott a legegészségesb, ép hu-mortul pezsgők, s több illy darabjai kétségkívül a legjobb illyneműek közé számíttathatnak.

Azonban a milly örömmel méltánylom e jeles tehetséget P. urban, annál nagyobb sajnálattal, de kénytelen vagyok kimondani, mikép e népköltői tehetség átirányban kezd

indulni, s hogy kimondjam himezés nélkül, a pórias verselés' alatt régiójába kezd mindinkább aláüledezni. Szomorú példája ennek a 'Helység' kalapácsa' főleg, s a 'Versek'ben számos helyek. Ama könnyűség könnyelműséggé kezd válni, s a helyett hogy leereszkednék költő a néphez, mellynek nyelvén szól, lealjasul a pórhoz, hogy sületlen viczeivel azt megkaczagtassa. Avvagy vegyük elő a 'Helység' kalapácsát'. Szerző egy humoristicus hőskölteményt akart adni, mellyhez tárgyat az alsóbb népelet nyújtanda. Nincs itt sem tér sem idő az illy költemények' céljáról, s általában a népköltő' hivatásáról beszélni. De kérdem egyszerűen: van-e a 'Helység' kalapácsában' valami magasb cél, mit költőnek minden művénél kitűznie kell. Tesz-e nevetségessé valamely előítéletet, vagy bármí ferdeséget, a nép közt uralkodót, tehát van-e erkölcsi célja? Nincs. S ha tárgya már szerencsétlen, olyan-e a kivitel, hogy a tárgyhiany, vagy mondanók inkább, a pórias tárgyat, a költői népnyelv feledtetné olvasóval, hogy kellemesen mulatkoznánk a humordús előadáson? Erre pár idézettel felelek a kérdéses hőskölteményből. A 48—49 lapon ez áll:

„Igazolni fogom magamat,

Nem, mintha remegnék

A kend' fenyegetéseitől,

Jobban felkösse gatyáját,

A kitől meg kelljen ijednem.

Érti-e kend ezt? —

„Mind igaz a mit Kántor uram szolt,

A ki úgy mellesleg mondva,

Gyáva haszontalan ember,

Hogy olly pimaszul rám vallott.

Én bujtogatám őt,

Hogy csapja el a keimel' kézíról

A szemérmes Erzsókot,

Mert én kendet utalom,

Mint a kukoricza-gölgöldint.“

„Ugyan ugy-e?“

„Biz ugy ám!“

„Hát kend azt gondolja talán,

Hogy én kendet szeretem

Avval a macskapofájával?“

„Micsodával?“

„Avval a macskapofájával!“

„Macskapofámmal?“

Hát te süldiszno stb. stb.

Itéljen olvasó, kemény valék-e, midőn illy verselést 'pórias'nak neveztem főnebb; s pedig ez idézett helylyel többé kevésbé egyenlő régióban jár az egész hősköltemény. Szolgál-e illy olvasmány mulatságul művelt olvasónak, s izlésnemesítésére, művelésére a népek? Nyer-e általában az irodalom illy művekkel valamit? szóval: megfelel-e illy mű azon igényeknek, miket tekintélyes műbirák a *népköltés, népköltészet* eszméjéhez mindenha s mindenhol kötének, s miket kétségkívül P. ur is igen jól ismerend? Bizonyynal nem.

És e magasb kívánatokat kielégíteni, a költői fensőbb igényeknek megfelelni P. urnak olly dus vena, olly jeles tehetség s hivatás mellett, nem lesz nehéz. És az eszköz, a mód, melly által az elérhető, szerintem nem fekszik egyebben, mint költő' *izlése' nemesbítésében*. P. ur még igen fiatal költő, s így megbocsátható, ha izlése még eddig nem olly tisztá, nem olly művelt, minőt költőtől igénylünk, mi nélkül minden hivatás, minden tehetség köszörületlen gyémánt, nem egyéb. Nem tisztom e fölött leczkét tartani P. urnak, ő fogja ismerni az eszközöket, 'izlése' nemesbítésére szolgálókat, szabadjon csupán megjegyeznünk, mikép egyike, s P. urnál tán nem leghatálytalanabbja lenne ezeknek, elismert classicitásu művek' olvasása. — S ha P. ur tanulni fogja megkülönböztetni a *népies't* a *pórias'-tól*, s általában *költő* ügyekvendik lenni, s nem *verselő*, ha nem annyira a *mennyi*, mint a *minő*-re lesz tekintettel, ha

tárgyai' választásában kissé finnyásb leend, teljes biztossággal hiszem, mi-kép e mostani munkákat követendő művei' ismertetésénél nem lesz azok' bírálójának annyi gáncsolnivalója, mint mennyire alkalmat nyújtja e mostani

(Honderü. 1844. II. 403. t. 25. sz. decz. 21.)

Petőfi a márcziusi napokban.

A költő szerepléséről a márcziusi napokban több cikkünkben volt szó.¹ Ezekben különösen kiemeltük Petőfi eljárását a király leiratával szemben, melyben a magyar had- és pénzügy-minisztériumot megerősíteni nem akarta és azt a föltételes megnyugvást, melylyel a márcz. 30-diki kedvezőbb leiratot ugyane tárgyban, látva a közhangulatot, elfogadta s fegyverét hüvelyébe rejté. Erről bőven szóltunk kivált folyóiratunk IV. 24—27. és 87. lapján s ezekre hivatkozva közöljük ugyane cikkekhez kiegészítőleg a *Pester Zeitung* (1848. 623. sz. ápr. 2.) leírását ápr. 1-ről:

— Die heutige Comitats-sitzung gestaltete sich anfangs stürmisch. Eine grosse Anzahl der Anwesenden wollte sich keineswegs durch das letztherabgelangte k. Handbillet beschwichtigen lassen. Man hörte überaus starke Aeusserungen. Die dreifarbige Cocarden sollten rothen weichen. Nyári indess beschwichtigte die Gemüther, und, ein zweiter Lamartine, besiegte die Macht seines Wortes das Roth durch die Allgewalt der Dreifarben. Das Resultat der Sitzung war: es einstweilen bei

¹ V. ö. *Petőfi a márcziusi napokban* cz. cikkünkét. Pet.-muz. III. 193, 257, 321. IV. 23, 87.

két kötet, s könnyebb, s egyszersmind édesb is leend bíráló' tiszte. Mi hogy olly kiváló tehetségek mellett, minők P. uréi, nem sokára bekövetkezendik, hiszem és ohajtom.

Nádaskay Lajos.

Közli: F. Z.

der Annahme der kön. Concessionen bewenden zu lassen, und den Beschluss der Minister, die sich für Annahme der k. Propositionen oder vielmehr Modificationen erklärt, durch ihren Beitritt zu ratificiren. *Petőfi*, der während der drei Wochen in einer gewaltigen Aufregung die das Unterste zum Obersten zu kehren drohte, eine ziemlich bedeutende Rolle gespielt, — erklärte für jetzt zwar das blutige Roth nicht als Abzeichen der Meinung gelten lassen zu wollen,² — indess weise er auf die Zukunft und bete zu dem Allmächtigen, dass man einer ähnlichen Fahne nie bedürfen, und auf dem Wege der Gesetzlichkeit und Ordnung, dem Vaterlande das erringen möge was ihm Noth thut. — Die Versammlung löste sich beruhigter aber nicht ohne allen Zweifel, und machte Aeusserung dumpfer Besorgnisse (?) auf.

Közli: F. Z.

² Arra vonatkozik a piros színre való czélzás, hogy e napokban a királyi első leirat hatása alatt sokan a háromszínű jelvényt pirossal cserélték föl, (V. ö. Pet.-muz. IV. 26. l.) s ez mint republikánus forradalmi jelvény az akkor túlyomóban békés és engesztelékeny hangulatú többségben visszatetszést szült. (L. Pet.-muz. III. 334. és IV. 89. l.)

Vonatkozások Petőfire.

CLXXXIV. *Munkások Ujsága*. 1848. 115. l. 8. sz. máj. 21.

A budai máj. 10-diki vérengzés alkalmából elmondván Tancsics az esetet, fölemlíti, hogy a katonaság nem függ a minisztériumtól, a minisztérium a május 11-én kiadott nyilatkozatban inkább a macskazenézőket ítéli el s az ifjúságot kárhozzátja, a katonaság fölesketését az alkotmányra csak ígéri, de nem hajtja végre, a budai vérengzésről a nádor ígéretet tett, hogy a bíróság Pesten, a vármegye házában fog ülésezni s mégis a budai várban tanácskozik, Lederer pedig még a bírósági tárgyalások előtt megszökött, holott őrizet alá kellett volna tenni s végre a budai német polgárok a vérengzés alatt azt kiáltották: »no hála istennek, hogy már egyszer ezen lázongó ifjakkal úgy bántak, a mint már régen kellett volna.«

»Ezen gyalázatos s egyszersmind gyászos eset mélyen meghatotta lelünk, azért is Petőfi Sándor lelkes polgártársunk népgyűlést hirdetett a muzeum terére; s azt indítványozta, hogy küldöttség menjen mind a minisztériumhoz, mind pedig a nádorhoz, és e három dolgot követelje; *először*, minél előbb országgyűlést tartassék; — *másodszor*, hogy azon törvényszékhez, mely a budai vérengzést eszközölő emberek fölött ítél, az ifjúság közül is tagok neveztesenek; — *harmadszor*, hogy azon gránátos katonáink, kik tulajdon test-

véreiket szurdalták keresztül: keményen, példásan megbüntettessenek, hogy máskor ártatlan testvéreik ellen fegyvert emelni ne merészkedjenek. — Mi: én, Petőfi, Pálfi, Degré, Glembay, Dobsa a minisztériumhoz voltunk küldve, s a főlebb említett három pontot neki előadtuk, mit teljesíteni a minisztérium ígért.« — Ugyanott van egyszersmind említve, hogy a »városi hatóság« »arkusokat« hordoztat házról házra s felhívja a polgárokat, hogy ezek alá írván nevüket, ezzel bizonyítsák, hogy a minisztériumban teljesen megbíznak. A bizalomírat e köröztetése Petőfi föllépésének és a népgyűlés határozatának következménye volt.

(L. még Pet.-m. II. 292, III. 381, IV. 46.)

CLXXXV. *Pesti Hirlap*. (1849. 273. sz. 5. l. ápr. 26.):

— Budapestről 1849 ápr. 23—24-dike közti éjjel vonultak ki az osztrák hadak, melyek a várost megszállva tartották, a honvédsereg s Görgey közeledtére. Ennek megünneplésére a színházban 24-én este a kihirdetett »Capriciosa« vigjáték helyett egy ének és szavalati egyveleget rendeztek, melyen előadatott: a Rákóczi-induló, Kölcsey »Hymnus«-a; ezek után Hollósi Kornélia énekelte a »Téli nyáron pusztán az én lakásom« cz. dalt, Fáncsi Petőfi-nek ily című versét: »Európa csendes« szavalta el sat.

Közli: F. Z.

Vegyések.

— **Petőfi háziasszonya.** Dömsödön jan. 15-én hunyt el özv. *Kovács Jánosné*, 91 éves korában, kinek egyszerű házában írta Petőfi 1846-ban *Salgó cz.* költői elbeszélését s ki mindig melegen emlékezett vissza a költőre. Legidősebb lakója volt a községnek. Halála megható. A nyitott kimenetle padkájára ült, hogy kipihenje a reggeli kenyérsütést; ott elszunnyadt s ruhája tüzet fogván, teljesen összeégett. Utolsó éveit csöndes egyhangúságban élte át; ha látogatója akadt, fölvezette abba az egyszerű padlásszobába, melyben Petőfi és Pálffy laktak együtt 1846-ban s elmondogatta a két ifjú életmódját. E szerint 1846 elején mentek ki Dömsödre, hol egészen visszavonultan éltek, noha „fényes nagy urak; előkelő szépséges kisasszonyok“ (?) akarták meglátogatni őket. Csak egy nőnek, a költő anyjának volt szabad szobájokba bemenni, a ki kitisztogatta és elrendezte a szobácskát. Ők ritkán mentek ki, folyton dolgoztak, ott írta a költő *Salgó-t*. Ha elfáradt, a gyöpös udvar ösvényén sétált gondolkozva a kapuig és vissza; ilyenkor a gyerekek a magas kerítésre felkapaszkodva kíváncsiskodtak. Olykor néha azt látták, hogy Petőfi magában lapdázik, ez volt egyedüli szórakozása; de ha észrevette, hogy nézik, bevonult megint szobájába. (*Magyar Hírlap*. 1893. 16. sz. január 16.)

— **Petőfi-adoma.** Egy „kolozsvári tárcza-levél“ben olvassuk Esztergályos Ágostontól a következő adomát a költőről, melyet ő egy 48-as honvédtől hallott: „... Petőfi, akárhogy tagadjuk is, egy kissé hiu volt. Egyszer bálba készült s maga fényesítette csizmáját. Lassan ment, mert akkor ekközben is elgondolkozott s ha valami érdekes eszméje támadt, rögtön papírra jegyezte. Így mult az idő s a csizma csak nem akart tiszta lenni. Egyszerre

gondolataiból zörgetés-zavarja fel egy hang beszél:

— Sándor, gyere mán!

Petőfi feleszmél s egy barátja hangjára ismer, kit ő 7 órára kapujához rendelt, hogy vele együtt menjen a bálba.

— Mit csinálnak most? — tündődött Petőfi magában, — megmondjam, hogy magam tisztitom csizmámat, elkéstem vele? Nem teszem.

Egy jó gondolata támadt s kikiáltott:

— Rögtön jövök, a János még tisztítja a csizmámat!

Ezeket mondya, azt kiáltotta:

— János, siessen mán.

S elváltoztatott, hangon ugyan ő felelt rá:

— Igenis, kérem ásssan.

Végre azután készen lett a csizma, 2 darab szinlapot kötött rá elővigyázatból, hogy az utcán be ne sározdójék és sietett várakozó barátjához. (Magyarság. 1893. jan.)

— **Jókai Mór** f. ó. jan. 22-én a belvárosi polgári körben d. e. 11 órakor „*A vén emberek nyara*“ cz. elbeszélését olvasta föl, mely után hosszasan társalgott a jelenlevőkkel. Ekközben a társaság egyik tagja megemlékezett Jókai legelső regényéről, a „*Hétköznapiok*“ról, mire elbeszélte a költő, hogy Petőfi mennyire örvendett e regénynek, főleg, mivel magának tulajdonította azt az érdemet, hogy Jókait fölfedezte. (Pester Lloyd. Abendblatt. 1893. Nr. 18. Jan. 23.)

— **Dr. Csernátoni Gy.** „Petőfi és az 50-es évek költői“ cz. cikkének folytatása technikai akadályok miatt a jövő száma marad.

— **A „Nemzeti dal“** mellékelt facsimiléjét Kuzsók István úr, az „1848—49. Történelmi Lapok“ szerk., szívessegeiből adjuk.